

19.64x24.32	1/2	עמוד 70	המקום מגזין לחרדים	18/10/2022	83514605-2
ים ואנשים בשלהי התקופה העוסמאנית - מאת אבנר וישניץ - 25910					

ספרים

ישראל גרובייס * מרצה ועורך המוסף התורני 'קולמוס' מבית 'משפחה'

בכור המהפכה החסידי

אחרי שנים שהמחקר כולו מדבר בשפה אחת על 'המהפכה החסידית מגיע ספר חדש שמנסה להפוך את המהפכה

נעשה, והוא מתגלה כפורה וחשוב. יש כאן ספר שפותח אופקי מחקר חדשים ומגיע למסקנות חדשניות בנוגע לדפוסים חברתיים בחסידות, למודלים של הנהגה חסידית, ומערער באופן מבוסס על דפוסי מחשבה מקובלים... את הקריאה ליוותה תחושה של רעננות והתחדשות".

לא זה המקום לפלמוס מחקרי בתוכן הספר. אך אחרי שהצהרתי על ההנאה האינטלקטואלית הצרופה שהספר היסב, אציין שלדעתי לפחות, ניתן לערער על המסקנות שאליהן מגיע המחבר. אחת הדמויות העיקריות שעליה 'בונה' המחבר את טיעונו, היא זו של רבי דוד שלמה אייבשיץ מסורקא, מחבר הספר 'ערבי נחל' ועוד.

כמי שעסק בעבר בבירור תולדותיו של אותו צדיק, אציין את התפעלותי מרמת הידיעות של המחבר אודותיו. אך דומני, שצדיקים כמו ה'ערבי נחל' - והמרחב שבו הם פעלו - הם היוצאים מן הכלל שלא מלמד על הכלל. כדי לבסס מחקר שכזה, יש להתמקד בדמויות יותר מרכזיות של הרעיון החסידי. התבוננות בכתבי חב"ד, ברסלב וקוריץ למשל - הייתה מולידה כנראה מסקנות מעט שונות.

עדיין, הספר בכללו מעניין יותר מהוויכוח הספציפי על תולדות החסידות, והוא ירתק גם את מי שלא מתעניין בחסידות, אלא בספרות הרבנית של אותה מאה, בדרך הדרוש, ובעיקר בתהליך המרתק שבמסגרתו מילים מדוברות הופכות לספר. •

והדרשנות, ובעיקר לכתובה ולניסוח של ספרי החסידות - אין כמעט חידוש. במילים פשוטות יותר: אם אין לכם עין מספיק חדה, כנראה שלא תבחינו בשום 'מהפכה' כשתקראו בספר החסידי 'ערבי נחל' למשל. תמצאו שהוא דומה בכל תחום, לעוד מאות ספרים אחרים שכתבו 'מתנגדים'.

וזה לא רק הספר. גולדשמידט בוחר כמה דמויות של צדיקים מראשוני תקופת החסידות, וסוקר את חייהם ואת כתיבתם הכללית - כלומר, לא רק את הדרשות על התורה - ומוצא עד כמה היא דומה לעוד מאות גאונים ורבנים - שאינם חסידיים - שפעלו באותו זמן ובאותו מרחב.

מי שמיטיב לנסח את התחושה בקריאת הספר, הוא החוקר החסידי רב העניין, פרופ' צבי מרק, שדבריו מופיעים על הכריכה האחורית, ובהם הוא כותב: "ספר חשוב ופורץ דרך, הן בדרך המתודית שנקט והן בפירות רבי העניין שמחקרו הגיע אליהם... העיסוק בטרוריקה, במבנה, באמצעים אמנותיים, ומתן תשומת לב לדפוסי הדרשות המקובלים והמשתנים בספרות החסידות, הוא מהלך שטרם

"מורי רבותי, מהפך!"

אחרי אין ספור ספרים ומחקרים, שיעורים והתוועדויות שסיפרו על "המהפכה" וה"חידוש" של תנועת החסידות, נראה שהגיע הזמן לחשוב שוב על כל המילים הגדולות. אין הוגה חסידי כמעט שלא נדרש לשאלה הכה קסומה - "מה חידש הבעש"ט בעולם?" "מדוע התנגדו לו המתנגדים?" וכל שאר השאלות שמשלכות היסטוריה עם תיאולוגיה מעניינת.

התחושה שמקבל הקורא בן זמננו - והאמת שגם לפני מאה - היא של "מהפכה" גמורה. אם לדבר בשפת המחקר, הרי שהתפשטותה של התנועה הזו, הגיעה בעיקר בזכות "דמותם הכריזמטית" של מנהיגי החסידות, ובעיקר בכוחה של תעמולה רטורית משובחת ששינתה את סדר היום התורני במזרח אירופה.

אלא שאז מגיע ספר חדש ומעניין, 'דורשי רשומות' שמו. כמו בהרבה ספרי מחקר, כותרת המשנה קצת מבלבלת (ולטעמי, גם מפספסת את הפוטנציאל המסחרי של הספר): "רטוריקה, עריכה, למדנות ומעמדות חברתיים בספרות הדרוש במזרח אירופה".

כשמדפדפים מעבר לכריכה, מוצאים חגיגה עשירה ומרתקת. אחרי הרבה שנים שכולם מתמקדים ב'תוכן' של ספרי החסידות, מגיע ד"ר רועי גולדשמידט ומנסה לעצור ולהתמקד ב'צורה' של אותם ספרים. וכאן הוא מצביע על נקודה מעניינת:

בכל הקשור לצורה, לסגנון הדיבור

דורשי רשומות
רועי גולדשמידט
הוצאת מאגנס 2022
323 עמ'